

DE GOUDAANMUNTING IN VLAANDEREN ONDER LODEWIJK VAN NEVERS (1322-1346)

Om een artikel te schrijven over de (goud)munten van Lodewijk van Nevers, graaf van Vlaanderen van 1322 tot 1346, is men verplicht de tamelijk uitgebreide literatuur welke ons heden over dit onderwerp ter beschikking staat, te raadplegen en ze aan te vullen met de gegevens uit de archieven. Buiten de door Gaillard (1) gepubliceerde stukken, hebben we eveneens kunnen beroep doen op een deel tot heden ongepubliceerde archivalia welke zich te Rijsel in de "Archives départementales du Nord" bevinden (2).

De teruggevonden goudmunten zelf beperken zich, op de Florijn na, tot één à twee exemplaren per type, wat onze taak er niet gemakkelijker op maakt.

1. DE ROYAAL

Als we een chronologische volgorde willen aanhouden zijn we verplicht te beginnen met de enige goudmunt waarvoor geen muntrekeningen werden teruggevonden, nl. de royaal.

Het enige tot heden teruggevonden exemplaar kwam reeds voor in de verzameling A. Dewismes (3). Het werd in 1875 door de verzamelaar A. Vernier aangekocht en kwam voor in het manuscript dat C.A. Serrure van deze verzameling in 1880 opstelde (4). Ook de Marchéville (5) signaleert nog dat het stuk zich in de verzameling Vernier bevindt. In november 1900 werd de verzameling Vernier aangekocht door het "Musée des Beaux-Arts" van Rijsel, waaronder ook de royaal, gezien A. de Meunynck het stuk nog citeert in het artikel dat hij in 1902 wijdt aan het verwerven van de verzameling Vernier door het Rijsels museum (6). Op 7.10.1914 wordt het stuk, samen met 154 andere goudstukken gestolen. Gerestitueerd op 3.12.1914 wordt het nog eens gestolen, samen met dezelfde 154 goudstukken in 1916. Het duikt terug op in 1964 bij het huis "Münzen & Medaillen" te Bazel waar het wordt aangekocht door het Munt- en Penningkabinet van Brussel (7).

Chalon (8) is de eerste om de royaal te publiceren maar schrijft hem toe aan Lodewijk van Male. Daarna komt hij voor in de catalogus van de verzameling A. Dewismes (3) en verder bij de Marchéville (5), Engel en Serrure (9), H. Van Werveke (10) en H. Enno van Gelder (11), die het stuk allen, de een in navolging van de ander, aan Lodewijk van Nevers toewijzen, geslagen in 1335-1336. Tenslotte zal J. Baerten (12) zich baserend op het gewicht in vergelijking met de Franse royalen van 1326 en 1328 het stuk dateren in de periode tussen 1326 en 1330, zijnde van hetzelfde gewicht (58 per mark van Troyes) en hetzelfde gehalte (zuiver goud) als de Franse royalen uit dezelfde periode.

Hierna volgt de beschrijving ervan :

vz. : De gekroonde graaf staat rechtop onder een gotisch portaal ; in de rechterhand houdt hij een zwaard dat op de rechterschouder rust en met de linker een wapenschild met de leeuw van Vlaanderen ; rondom het omschrift :

°LVDVICV - SYCOMES°

ks. : Een met bloemen versierd kruis in een epicycloïde met 4 bogen waarvan de snijpunten eindigen op een blad ; in elk van de kwartieren van de epicycloïde een eenkoppige arend ; rondom het omschrift :

+XP'IC° VINCI° XP'IC° RECHT° XP'IC° IMPERAT

De eenkoppige arenden van het Rooms-Duitse Keizerrijk wijzen op een muntplaats in Keizers-Vlaanderen, vermoedelijk Aalst. We baseren ons daarvoor op de volgende punten :

- In 1331 zenden de drie grote steden (Gent, Brugge en Ieper) een afgevaardigde naar Aalst om er de nieuwe aldaar geslagen stukken te beproeven.
- In februari 1332 bevestigde de graaf de nieuwe koers, waarbij 1 florijn op 12 Tourse groten en 1 royaal op 15 Tourse groten werd bepaald.
- Het is eerst in 1334 dat de zilvermuntmeester en de wardijn van de Aalsterse munt overgeplaatst worden, in dezelfde functie naar Sint Baafs-bij-Gent (de ordonnantie is bewaard gebleven (13) en zegt duidelijk "... en nostre ville de Gand, en l'Empire, dela l'Escout ...").
- In de aanstellingsbrief van 28.6.1335 van Falco da Lampaggio ontbreken alle persoonlijke details (men spreekt enkel van "... nostre amé Falcon Lampage..."), wat F. en W.P. Blockmans laten vermoeden dat Falco da Lampaggio voor de graaf geen onbekende was en reeds voor 1331 de functie van (goud)muntmeester vervulde (14).
- In dieselde aanstellingsbrief (15) spreekt men wel van florijnen maar niet van royalen zodat ze zeker niet in 1335-1336 konden geslagen zijn.

Als we het gewicht (4,145 g) van de enig teruggevonden Vlaamse royaal beschouwen en dit als onderste gewichtslimiet aanzien en dit van de Franse royaal (4,219g) als bovenste gewichtslimiet dan is het niet uitgesloten dat het werkelijke voorgeschreven gewicht tussen deze beide waarden lag (men kan in elk geval niet onmiddellijk besluiten dat het gewicht hetzelfde is als dit van de Franse royaal). Dit zou dan overeenkomen met een snede per mark van Troyes van 58 of 59 of een waarde ertussen.

Het is dus ook niet uitgesloten dat de Vlaamse royaal een iets kleiner gewicht had als de Franse uit de periode tussen 1326 en 1330 en het is evenmin uitgesloten dat hij iets later werd geslagen. In elk geval vóór 8.8.1331, want de instructie van 8.8.1331 van Jacob van Beurnem (16) spreekt niet van gouden munten, hetgeen F. en W.P. Blockmans toelaten voorop te stellen dat er van dan af tot 28 juni 1335, datum waarop Falco da Lampaggio goudmuntmeester werd benoemd voor de muntplaats van Sint Baafs-bij-Gent, een onderbreking van de goudaanmunting is geweest (17).

2. DE FLORIJN (18)

Het is het minst zeldzame goudstuk uit de reeks goudmunten van Lodewijk van Nevers en de referenties zijn dan ook veelvuldig o.a. : Gaillard nr. 183 (19) ; Kat. Dewismes, pl. IX, nr. 187 (20) ; Serrure nr. 541 (21) ; C.I.P., pl. XXV, nr. 2 (22) ; Delmonte nr. 451 (23) en verder nog in o.a. volgende veilingkatalogi : Dupriez, 1905, nr. 773 ; veiling Nomisma, nr. 40 ; Vinchon 22-23.10.1963, nr. 2 en 3 (verz. Théry) ; Schulman Amsterdam, 15-17.2.1966, veiling 241 nr. 683 en 25-28.3.1969, veiling 249, nr. 690 ; Spink & Son Londen, 29.11.1978, veiling 2, nr. 132 en veiling Maison Williams Brussel, 6-7.5.1983 nr. 145.

De beschrijving ervan is als volgt :

va. : *de H. Johannes de Doper, rechtstaand met staf op de linkerschouder ; rondom : + S. IOHN - NNE.S.B. (leeuwenkop met geopende muil)*

ks. : *Grote lèlie met rondom het onschrift :*

l. FLAD' - .COMES

Zoals reeds hoger gezegd werd Falco da Lampaggio op 28.6.1335 tot goudmuntmeester benoemd voor 3 jaar. De aanstellingsbrief bewaard te Rijsal (24) vertelt ons dat

"... le or qu'il fera ouvrer et monnoier, a promis le dix Falcons qu'il sera de loy a vingt et trois carats et siapt vitins de carats, c'est à entendre que il aura mains que le plus fin or que on porra trouver iii gros et demi le marc de Troies. Item, qu'il fera fers et taillier de chascun marc d'or dessus dis, lxxi denters et deux tiers au dit marc..."

Verder vernemen we nog dat hij 70 1/3 denieren van dezelfde munten (florijnen) per mark fijn goud moest betalen aan elkeen welke goud naar de munt bracht en aan de graaf een sleischat schuldig was van 9 Tourse groten per mark.

De leveringslijst van Sint Baafs-bij-Gent lopend van 28.6.1336 tot 27.1.1338 (25) zegt ons dat er tijdens deze periode 217.000 florijnen werden afgeleverd van 71 2/3 per mark van Troyes. Het gewicht was dus 3,415 g en het gehalte, zoals we hoger zagen 23 7/8 karaat. Men kan aannemen dat Falco onmiddellijk na zijn benoeming moet begonnen zijn met het slaan van goudmuntten. Dit wordt bevestigd door de eerst gekende muntrekening van de zilvermuntmeester Percheval du Porche, lopende van 13.9.1334 tot 26.4.1337(26), waarin onder de rubriek uitgaven gezegd wordt :

*"... Item pour un disner qu'on donna à Cund à cheus du conseil mon dit Seigneur et as boines gens des villes, et aussi à ceuls qui y furent pour faire l'assay de la boiste d'or : i Livres de gros vaut xii Liv.
 item pour nos despens que nous feismes denrairement à Bruges le xviie jour de Juing l'an XXXVI, que nous fumes illoec 2 jours à vi chevaux pour faire les assays des boistes d'or et d'argent, lii sous de gros; valent xxvi L.iiii S.
 Item au clerc qui escrips ches comptes de l'or et de l'argent et ce qui y affert ..."*

Dit alles bewijst ons dat de stelling van de Marchéville (27) onjuist is, als zouden de florijnen die geslagen zijn vóór Pasen 1337 (166.000 stuks) door muntmeester Percheval du Porche zijn vervaardigd. Waarom zou ten andere Falco da Lampaggio reeds op 28.6.1335 goudmuntmeester zijn benoemd in Sint Baafs-bij-Gent? de Marchéville baseerde zich misschien op de rekening van 25.5.1337 tot 10.6.1338 (28), waar weliswaar staat :

"...Che sont les délivrances faites en la monnoie Monseigneur de Flandres, à Saint Bavon d'encosté Gand, depuis le jour que Faucon et maistre Jehan Bel veinèrent comme maistres en le dicte monnoie, le xxve jour de May l'an XXXVII..."

Maar deze lijst heeft het enkel over de levering van zilverstukken en van "zwarte stukken". Falco da Lampaggio werd op die dag samen met Jehan Bel zilvermuntmeester, naast zijn bestaande functie van goudmuntmeester welke hij sedert 28.6.1335 bekleedde. Inderdaad, staan op het einde van de lijst de verschillende sommen welke Falco aan sleischat aan de graaf moest betalen :

"... Item est li somme que li dis Faucons doit pour le senignorage Monseigneur, de l'or : cii livres, xiii sous gros..."

Deze 151 pond 13 sch. groot waren het totaal van de sleischat voor het goud vanaf 17.6.1336 tot 8.6.1338. Het zou hoogst eigenaardig zijn dat Falco da Lampaggio de sleischat voor het goud zou moeten betaald hebben voor florijnen geslagen door Percheval du Porche. We zien ook niet in waarom Percheval du Porche zijn rekeningen voor het zilver wel zou hebben afgesloten en deze van het goud niet. Er zijn ten andere nog punten waarop ik de Marchéville niet kan volgen, zoals bvb. de stelling waarbij hij zegt dat de in de rekeningen aangegeven snede van 71 2/3 een fictieve snede zou zijn geweest enkel geldig voor het bepalen van de sleischat.

3. DE GOUDEN ENGEL EN DE HALVE GOUDEN ENGEL

De eerste teruggevonden gouden engel komt uit de muntschat van La Ferté-sous-Jouarre, waar hij werd ontdekt in 1895. Hij kwam terecht in de verzameling Henri Mayer (29) en werd bij de verkoop van deze verzameling door het Parijse muntkabinet aangekocht.

De enige referenties welke we kennen zijn :

C.I.P. pl. XXV, nr. 3 (30) ;
Engel en Serrure III p. 1090 (31) ;
en Delmonte nr. 452 (32).

Wij geven hieronder de beschrijving ervan :

vs. : De aartsengel Michael met de draak onder een gothische troon, met een lange kruis staf in de rechterhand en leunend op een schild met de leeuw van Vlaanderen. Onderaan op de trede zeven kruisjes ; rondom :

•S•A•N•C•T•U•S• - •M•I•C•H•A•E•L•

rs. : Versierd kruis met in elk kwartier een klimmende leeuw in een vierpas ; rondom :

+ L•V•D•O•V•I•C•U•S• C•O•M•E•S• E•T• D•O•M•I•N•U•S• F•L•A•N•D•R•I•E

wars grootte : zoals voorgaande

Een tweede exemplaar werd onlangs teruggevonden samen met een twintigtal Franse goudstukken uit dezelfde periode. Deze munt waarvan we enkel een foto bezitten (zie afbeelding) (we zagen het stuk niet), verschilt van het eerst gekende exemplaar door het feit dat op de trede zes kruisjes voorkomen i.p.v. zeven. Spijtig genoeg konden ons verdere gegevens over gewicht, gehalte, vindplaats, enz. niet worden medegedeeld.

De halve gouden engel werd nog niet teruggevonden. De afleveringslijst van 25.5.1337 tot 10.6.1338 (33) geeft ons ook aan dat er te Sint Baafs-bij-Gent van 28.6.1337 tot 9.1.1338, 9000 stuks

"... grans denier d'or c'on appielle angeles..." geslagen werden en op 29.6.1337 ook 225 "... petits deniers d'or desquels les deux valent i denier grand d'or dessus-dit...". In de tekst van Gaillard komen enkele transcriptiefouten voor. In de oorspronkelijke tekst staat inderdaad onder de titel "Angeles" het volgende :

De eerste aflevering van 28.6.1337 moet luiden :

"Grant denier, Premire delivrance fete le samedi xviii^e jour de Juing L'an XXXVII dessusdit v^c deniers; en boiste i D."

en onderaan moet men lezen :

"Somme : ix^m angles d'or grants, col petit (oorspronkelijk stond er cccxv, de xxv is doorgeschrapt en vervangen door 1).

En boiste xviii
deniers et demi valent pour liii (hier staat een teken dat Gaillard geïnterpreteerd heeft als de S van sous) au marc, clxx (en niet clxv) maro et iii onses, valent pour Monseigneur i angle et demi le maro, monte celv et demi angle, le pièche pour xviii deniers (met erachter doorstreept "et demi") gros, monte en somme xix livres, iiii sous de gros iiii deniers".

Hierbij rijzen onmiddellijk twee vragen op :

- Wat beduidt het teken dat Gaillard interpreteerde als de S van sous? Vermoedelijk betekent het 1/2, wat dan zou inhouden dat de gouden engels geslagen tussen 28.6.1337 en 9.1.1338 een snede hadden van 53,5 per mark (34) (4,575 g), wat overeenstemt met het in de rekening aangegeven totaal gemunt gewicht van 170 mark 3 ons, want het totaal aantal is $9000 + 225/2 = 9112,5$ stukken met een snede van 53,5 geeft dit $9112,5/53,5 = 170,327$ mark. De rekening spreekt niet over het gehalte maar het is aan te nemen dat dit hetzelfde was als voor de florijnen d.w.z. 23 7/8 karaat, gezien tijdens dezelfde periode (juni 1337 tot januari 1338) zowel florijnen als gouden engels werden geslagen. De halve gouden engel had dan natuurlijk hetzelfde gehalte en een snede van 107 per mark.
- Waarom de verbetering van 225 naar 250 in de som van het aantal halve gouden engels, terwijl de rekening gans duidelijk aangeeft dat er maar 225 werden geslagen? Vermoedelijk werd deze verbetering aangebracht opdat het totaal aantal geslagen stukken zou kloppen met het aantal dat in de bus werd gestoken nl. 18,5 à rato van 1 stuk per 500 wat geeft $18,5 \times 500 = 9250$.

Dezelfde lijst gaat verder en zegt ons dat "... Depuis que Monseigneur de Flandres commanda de donner plus dou marc d'or demi denier..." er van 5.3.1338 tot 8.6.1338 nog eens 1000 "deniers angles", 8500 "deniers hardis à le scout" en 4000 "grant denier" (waarvan het niet aangegeven is of het gouden engels of gouden stoelen zijn) geslagen werden. Bij het einde van de afrekening staat er (en hier vullen we weer de tekst van Gaillard aan) :

"... Somme xiii^m v^c grant deniers d'or en boiste xvii deniers pour lii deniers et demi au marc monte... icellii marcs et iii onces, valent pour Monseigneur i denier au marc, cciii deniers et demi le pieche pour xviii deniers gros monte en somme (19 L. 6 sous uitgeschraapt) xviii livres, xviii sous, ix deniers gros.

Somme de tout oke ke Monseigneur doit avoir de son sengnorage de l'or : oii livres, xiii sous de gros (152 L. 3 sous uitgeschraapt)..."

Zoals dus aangegeven hadden deze stukken een snede van 52,5 per mark (4,662 g). Dit het totale aantal stukken en de snede kunnen we bepalen dat er $13500/52,5 = 257$ mark 1 ons metaal werd verwerkt waarvan 252 mark 3 ons zuiver goud, wat ons een gehalte geeft van :

252 mark 3 ons
 ----- x 24 = 23,55 of 23 1/2 karaat.
 257 mark 1 ons

We moeten uit dit alles besluiten dat er dus twee soorten gouden engels werden geslagen :

1. 9000 stuks tussen 28.6.1337 en 9.1.1338 van 23 7/8 karaat en een snede van 53,5 stuks per mark (4,575 g), samen met flo-rijnen van hetzelfde gehalte.
2. Minstens 1000 stuks tussen 5.3.1338 en 8.6.1338 van 23,5 karaat en een snede van 52,5 stuks per mark (4,662 g) samen met gouden stoelen van zelfde gewicht en gehalte.

4. DE GOUDEN STOEL

Van de gouden stoel zijn twee exemplaren teruggevonden. Een eerste exemplaar bevond zich in de verzameling van burggraaf de Jonghe, dat samen met deze verzameling overging in de laden van het Munt- en Penningkabinet te Brussel. Het tweede exemplaar bevond zich in de verzameling A. Dewismes (35), waarna het overging in de verzameling Vernier en als dusdanig voorkomt in het manuscript van C.A. Serrure (36) en vermeld wordt in het artikel van de Marchéville (37) van 1900. Vernier moet het stuk afgestaan of verkocht hebben vooraleer zijn verzameling overging naar het "Musée des Beaux-Arts" van Rijsel, want het kwam niet meer voor in het overzicht van A. de Meunynck (38). Het duikt terug op bij de verkoop van de verzameling Théry in 1963 (39) en wordt daar aangekocht door het Rijsels museum. Beide exemplaren wegen, zegt de Marchéville, iets meer dan 4,50 g.

De beschrijving ervan is als volgt :

vs. : De gekroonde graaf zittend op een gothische troon met in de rechterhand een zwaard en met de linkerhand een schild met de leeuw van Vlaanderen vasthoudend ; rondom het omschrift :

+ LVDVICVS COM - ES ET - DOMINVS FLAND'

rs. : In een vierpas een versierd kruis met op de uiteinden afwisselend een klimmende leeuw en een arend ; in de kwartieren een blad. Rondom het omschrift :

+ XP'CS VINCI' XP'CS REGNAT' XP'CS IMPERAT'

Zoals reeds aangehaald bevatte de leveringslijst van 5.3.1338 tot 8.6.1338 naast de gouden engel ook nog 8500 munten welke men noemde "deniers hardis à le scout" en verder ook nog 4000 "grant denier" waarvan het type niet is bepaald en dus zowel engels als gouden stoelen kunnen zijn. Deze munten hadden hetzelfde gehalte (23 1/2 karaat), zelfde snede per park (52,5) en dus ook hetzelfde gewicht (4,662 g) als de gouden engels van de tweede soort.

Hiermede hebben we wel alle gekende goudstukken van Lodewijk van Nevers vernoemd maar zijn we nog niet aan het einde van onze kennis betreffende de goudaanmunting. De sleischatrekening van 28.6.1338 tot 16.10.1338 (40) zegt ons dat nog eens 29 pond 9 sch. 9,5 den. groot uitbetsald werden voor het aanmunten van goud door Falco da Lampaggio. Het is waarschijnlijk dat hier terug "deniers hardi" werden geslagen, en aangenomen dat deze van hetzelfde gehalte en snede per mark waren als die geslagen werden van 5.3.1338 tot 25.5.1338, zou dat overeenkomen met 21082 stukken (41).

In november 1338 verlaat Falco da Lampaggio de munt van Sint Baafs-bij-Gent om korte tijd nadien in dienst te treden van de hertog van Brabant. F. en W.P. Blockmans (42) stellen voorop dat tussen deze datum en 16.4.1343, datum van de eerst daaropvolgende gekende rekening, er geen muntslag meer is geweest in Vlaanderen. Wij zien geen argumenten om dit tegen te spreken.

We komen aldus aan de laatste rekening waarin sprake is van goudmunten, deze van 16.4.1343 tot 9.8.1343 (43). Deze rekening vertelt ons dat Percheval du Porche op 1.4.1343 terug als muntmeester was aangesteld te Gent, zowel voor goud als voor zilver, en

dat de graaf voor elke mark zuiver goud 12 Tourse groten bekam. Verder wordt er gespecificeerd dat "... pour l'ouvrage de xviii marc d'or fin ouvrés en lediete monnoye, dou xvie jour d'Avril au ixe jour d'August ensivant en lediete années, dont Monseigneur de Flandres doit avoir, pour chascun marc d'or fin xii gros de lediete monnoye blanche qui s'ensient, monte xviii sous de gros, valent pour xii parisie le gros ; xvi liv. iiii sous par...".

Aangenomen dat hier terug gouden stoelen werden aangemaakt, zou hun gehalte en gewicht logischerwijze moeten liggen tussen dit van de laatste aanmunting van Lodewijk van Nevers (23 1/2 karaat en 52,5 stuk per mark) en de eerste aanmunting van gouden stoelen van Lodewijk van Male (23 1/4 karaat en 54 stuk per mark). We bekomen dan 16 p. 4 sch. parisie = 3888 d. par. = 324 groot (= 27 sch. groot) aan 12 groot per mark geeft 27 mark zuiver goud.

- a) 1ste veronderstelling : 23 1/2 karaat \leftarrow 52,5 stuk per mark :
 $27 \times 24/23,5 = 27,574$ mark verwerkt metaal \times 52,5 = 1447
 stukken als minimum.
- b) 2de veronderstelling : 23 1/4 karaat \leftarrow 54 stukken per mark :
 $27 \times 24/23,25 = 27,871$ mark verwerkt metaal \times 54 = 1505
 stukken als maximum.

Voor de nog overblijvende periode van de regering van Lodewijk van Nevers van 17.10.1343 tot 20.1.1346 moet de Gentse munt stilgelegen hebben. Daarna wordt ze terug actief, maar in de rekening van Jehan Percheval du Porche lopend van 20.1.1346 tot 20.11.1346 is geen sprake van goudmunten. Voor de duidelijkheid hebben we alle bovenstaande gegevens nog eens samengevat in de hiernavolgende tabel. Hiermede zijn we dan aan het einde gekomen van de goudaanmuntning in Vlaanderen onder Lodewijk van Nevers. Er blijven ons nu nog de zilveren en de zwarte munten te bespreken, maar dat is dan weer stof voor een volgende bijdrage.

Alné HAECK

GOUDAANMUNTING IN VLAANDEREN ONDER LODEWIJK VAN NEVERS (1322-1346)

95

OVERZICHTSTABEL

PERIODE	MUNTMEESTER	MUNTPLAATS	SOORT	GEHALTE (KARAAT)	SNEDE PER MARK	AANTAL	REKE- NING (a)	TERUGGEVONDEN EXEMPLAREN
(1326-1331)	(Falco de Lampaggio)	(Aalst)	Royaal	24	(58 à 59)	?	?	1 ex. PK Brussel
1332-28.6.1335	geen goudaanmunting							
8.6.1335-28.6.1336	(Falco de Lampaggio) bij Gent)	(St.Baafs-	Florijn	23 7/8	(71 ² /3)	?	ADN B1565 f 0456	-
28.6.1336-27.1.1338	"	"	Florijn	23 7/8	71 ² /3	217000	XIX	verscheidene
17.6.1337-3.1.1338	"	"	Engel 1ste soort	23,75	53,5	9000	XIX	1 ex. Parijs(b) 1 ex. onlangs teruggevonden
29.6.1337	"	"	Halve engel	"	107	225	"	niet terug- gevonden
5.3.1338-8.6.1338	"	"	Engel 2de soort	23,5	52,5	1000	"	
5.3.1338-8.6.1338	"	"	Stoel	"	"	8500	"	1 ex. Rijscl 1 ex. PK Brussel
5.3.1338-8.6.1338	"	"	Grant denier	"	"	4000	"	(c)
28.6.1338-16.10.1338	"	"	(Stoel)	(23,5)	(52,5)	(21082)	XXI	-
nov.1338-15.4.1343	geen goudaanmunting							
16.4.1343-9.8.1343	Percheval du Porche	Gent	(Stoel)	23,5 à 23,25	52,5 à 54	1447 à 1505	XXII	-
10.8.1343-20.11.1346	geen goudaanmunting							

(..) vermoedelijke gegevens: a) volgens Gaillard, Pièces justificatives; (b) kunnen zowel van de eerste als van de tweede soort zijn; (c) kan zowel gouden engel tweede soort als gouden stoel zijn.

NOTA'S

1. GAILLARD in "Recherches sur Les monnaies des comtes de Flandre, Gent, 1857 - Pièces justificatives nr. XVII tot XXIII", p. 31 tot 63. Ook Algemeen Rijksarchief Le Brussel, Rekenkamer - Rekeningen, nr. 2526 tot 2531.
2. Rijzel "Archives départementales du Nord (ADN), série B, 1565, folio 82v", 83r", 84k", 84v" en 1565, nr. 404, 456, 474 en 475. Veel hulp hebben we hierbij verkregen van Dhr. J. GHYSSENS, welke ons bereidwillig een kopij van deze stukken ter hand stelde en ons ook wees op de fouten welke in de tekst van de door Gaillard gepubliceerde rekeningen voorkomen. Wij bezotten deze gelegenheid hem hiervoor bijzonder te bedanken.
3. L. DESCHAMPS de PAS, *Catalogue descriptif et raisonné de la collection de feu M. Ad. Dewismes à Saint-Omer*, Parijs, 1875, nr. 1763 en pl. X, 188.
4. C.A. SERRURE, *Catalogue de la collection Vernier, brouillon rédigé en 1880*, nr. 542 (gedactylografieerde kopij opgemaakt in januari 1949).
5. M. de MARCHEVILLE, *La monnaie d'or de Louis de Crècy, comte de Flandre*, in *Congrès international de numismatique, réuni à Paris en 1900, Procès-verbaux et mémoires*, Parijs, 1900, p. 301-315.
6. A. de MEUNYCKE, *Les pièces uniques, rares ou inédites de la grande collection de Flandre, appartenant au Musée de Lille*, in *Revue Belge de Numismatique* 58, 1902, p. 37-56.
7. *Koninklijke Bibliotheek Albert I : vijftien jaar aanwinsten*, Brussel, 1969, p. 183, nr. 160.
8. CHALON, *Mélanges numismatiques*, 4e fascicule, 1862.
9. A. ENGEI et R. SERRURE, *Traité de numismatique du moyen âge*, Parijs, 1891-1905.
10. H. VAN WERVEKE, *De Gentsche stadsfinancien in de Middeleeuwen*, in *Verhandelingen van de koninklijke Belgische Academie, Afdeling Letteren*, 2e serie boek XXXIV, Brussel, 1934.
11. H. ENNO van GELDER, *De munten van Vlaanderen onder Lodewijk van Nevers en Lodewijk van Male*, in *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*, 33-34, 1946-47, p. 122-131.
12. J. BAERTEN, *Le royal d'or attribué à Louis de Crècy et à Louis de Male*, in *Cercle d'études numismatiques*, 1, nr. 2, juillet 1962, p. 31-33.
13. ADN, série B, 1565, nr. 404.
14. F. en W.P. BLOCKMANS, *Devaluation, coinage and seignorage under Louis de Nevers and Louis de Male, counts of Flanders, (1330-84), in Coinage in the Low Countries (880-1650) - The third Oxford symposium on coinage and monetary history - BAR International Series 54*, 1979, p. 69-94. Zie p. 70 en nota's 13, 14 en 30.
15. ADN, série B, 1565, nr. 456.

16. ADM, série B, 1595, f° 83.
17. F. en W.P. BLOCKMANS, op. cit., p. 74 en note 30.
18. Voor de benaming volgen we hier H. VAN WERVEKE op. cit., p. 117.
19. V. GAILLARD, op. cit., nr. 183.
20. L. DESCHAMPS de PAS, op. cit., pl. IX, 187.
21. C.A. SERRURE, op. cit., nr. 541.
22. M. de MARCHEVILLE, op. cit. pl. XXV nr. 2.
23. A. DELMONTE, *De gouden Benelux*, Amsterdam, 1964, nr. 451.
24. ADM, série B, 1565, nr. 456.
25. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XIX, p. 46-48.
26. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XVII, p. 31-42.
27. M. de MARCHEVILLE, op. cit.
28. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XX, p. 51-58.
29. Collection H. Mayer, Parijs, mei-juni 1902.
30. M. de MARCHEVILLE, op. cit., pl. XXV, nr. 3.
31. A. ENGEL et R. SERRURE, op. cit., III, p. 1090.
32. A. DELMONTE, op. cit., nr. 452.
33. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XIX, p. 48.
34. M. de MARCHEVILLE, op. cit., geeft 54 stukken per mark aan, maar baseerde zich echter op 165 mark 3 ons in plaats van op 170 mark 3 ons.
35. L. DESCHAMPS de PAS, op. cit., pl. X, 189.
36. C.A. SERRURE, op. cit., nr. 543.
37. M. de MARCHEVILLE, op. cit.
38. A. de MEUNYNCK, op. cit.
39. Veiling Vinchon 22.11.1963 (verz. Théry), nr. 1.
40. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XX.
41. 29 p. 9 sch. 9,5 den. groot = 2077,5 den. groot, aangenomen dat de grasf terug 18 den. groot per mark zuiver goud had bekomen geeft dit $2077,5/18 = 393,194$ mark zuiver goud, wat voor een gehalte van 23,5 karaat een hoeveelheid van $393,194 \times 24/23,5 = 401,560$ mark betekent aan 52,5 stukken per mark geeft dit een totale muntslag van $401,560 \times 52,5 = 21082$ stukken.
42. F. en W.P. BLOCKMANS, op. cit.
43. V. GAILLARD, op. cit., Pièce justificative XXII, p. 60-61.